

בי קרוב אליך?

דברים לשולחן שבת משיעורו השבועי של הרב שניאור אשכנזי

ב"ה, גיליון מס' 53 | פרשת ניצבים-וילך | כ"א אלול תשפ"ו

בתשובה, אדם הראשון וקין שבו בתשובה עוד כאלפיים שנה קודם לכן?

מבאר הרבי: ראובן היה הראשון שהודה באשמה, ולא רק במעשה. אדם הראשון הודה שאכל, ומיד הסביר - "האשה אשר נתנה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל". קין הרחיק לכת, וטען כלפי מעלה "בראת בי יצר הרע... אתה הוא שהרגתו". שניהם הציגו את עצמם כקורבן. ראובן, שיכול היה לתרץ את מעשהו בכאב הישן של בן בכור על מעמדה של אמו בבית יעקב, לא אמר מילה כזאת. הוא ייחס את הטעות לעצמו בלבד.

לכן נטילת האחריות אינה מייצרת אשמה, אלא תקווה. היא השלב הראשון של השחרור. מי שתולה את חטאו בסביבה, בלחץ או ברקע - גם כשהוא מודה שחטא - מפריט את השליטה על חייו לידיים זרות, ונשאר תלוי בהחלטותיהן. אצלו הטעות הראשונה תהיה פתח לטעויות רבות נוספות, בעוד שאצל מי שלוקח אחריות היא עשויה להיות גם האחרונה.

ובלשונו של הרבי: "כל זמן שיש לאדם תירוץ לתלות בו סיבת חטאו, ואפילו אם מכיר שהוא אשם, אלא שחושב שהיו גם גורמים אחרים שהשפיעו (במקצת) שיחטא... אין תשובתו אמיתית... מאחר שאין אצלו הכרה ברורה בחטאו, שהוא מדעתו ומרצונו עזב את ה'".

נטילת אחריות

העולם שסביבנו מלא בהסברים ובנסיבות מקלות, וחלקם אף נכונים ועובדתיים לגמרי. אולם, כל עוד אדם מותיר אפילו סדק קטן של האשמה מחוץ לעצמו ותולה את התנהגותו בגורמים חיצוניים - הוא מותיר מראש על חירותו האמיתית.

המפתח לשינוי עמוק טמון בהכרה הפשוטה והאמיצה: "אני הוא שבחרתי בכך, ובידי הכוח לבחור אחרת". זוהי התובנה החשובה שמלמד אותנו משה: אין צורך להמתין שהתנאים הסביבתיים ישתנו, לעלות השמימה או לחצות ימים. כל מה שנדרש מאיתנו היא אותה התייבשות כנה וישירה מול עצמנו - קבלה מלאה של האחריות על העבר, ומתוכה פתיחת הפתח לשינוי בעתיד, בפך ובלבך לעשותו.

פרשת ניצבים נחתמת בהבטחה שנשמעת כמעט מופרכת. לאחר שמשה מתאר את הגלות הארוכה ואת הגאולה העתידה, הוא פונה אל עם ישראל בדברי עידוד מיוחדים: "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא... כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו".

על איזו מצווה מדובר? רבינו בחיי מפרש שהכוונה לתורה כולה, כלשון הפסוק בתחילת הספר "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום".

אבל הרמב"ן מדרק בלשון היחיד - "המצוה הזאת" - ומעמיד את הפסוקים על מצווה אחת - מצוות התשובה: "המצוה הזאת" על התשובה הנזכרת... כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אלא קרוב אליך מאד... בפך ובלבך לעשותו, שיתוודו את עונם ואת עון אבותם בפיהם וישבו בלבם אל ה'".

ודווקא כאן מתעוררת שאלה. אם יש דבר אחד שכל אדם מרגיש שהדבר רחוק ממנו, זו התשובה. באלול מקבלים החלטות, ובחשוון חוזרים אל אותם הרגלים בדיוק. הכישלון הזה כה מוכר, עד שהיו שוויתרו עליו מראש. בלעם, שהיה נביא, ביקש מהקב"ה: "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" - הוא לא ביקש לחיות כ'ישר', אלא למות כ'ישר'. למה?

מבאר האור החיים, שבלעם הכיר את מזגו ותכונתו ולא האמין שיוכל להחזיק בתשובה לאורך זמן, לכן ביקש את מותו בתשובה וכאדם ישר. ומוסיף אור החיים ומעיד שהוא פגש בעצמו אנשים שאמרו לו במפורש כי אילו ידעו שחזרתם בתשובה תסתיים מיד במיתה - היו שבים. אם כך, כיצד מבטיח משה שעבודת התשובה קרובה היא לכל אחד?

בלי תירוצים

התשובה לכך מונחת אצל בעל התשובה הראשון בהיסטוריה. המדרש דורש את הפסוק "וישב ראובן אל הבור" מלשון תשובה, ומספר שבשעה שהאחים מכרו את יוסף היה ראובן עסוק בחרטה על מעשה בלהה: "אמר לו הקב"ה: ...אתה פתחת בתשובה תחלה".

מה הכוונה בזה? הרי לכאורה ראובן לא היה הראשון שחזר

שאלות לדיון משפחתי

שאלות לילדים:

1. מתי קשה לכם להגיד "אני טעיתי"?
2. מה עוזר לכם יותר - שיכעסו עליכם או שיאמינו בכם?
3. איך מרגישים כשמישהו מבקש סליחה באמת?
4. אתם חושבים שאפשר להשתנות?
5. מי מחליט מה אתם עושים?

שאלות לבוגרים:

1. מתי בפעם האחרונה הודיתם בטעות בלי להוסיף "אבל"?
2. מתי ראיתם אדם משתנה באמת? מה הניע אותו?
3. במה קל לכם יותר להאשים - אנשים, נסיבות או אופי?
4. למה אנחנו מאמינים בשינוי אצל אחרים ופחות אצל עצמנו?
5. כשמישהו מתנצל ומיד מסביר - מה נשאר מההתנצלות?

סיפור לשבת

על הרצפה, ואז פרץ שוב פנימה כדי לתפוס אותם על חם. הוא העמיד את כולם לבדיקה ליד הקיר וחיפש על כל אחד ואחד. הקלפים לא נמצאו.

למחרת שאל רבי מענדל את מנהיג האסירים היכן החביאו אותם.

"אחד החברים הוא כייס מקצועי", הסביר הלה. "כשהסוהר נכנס, הוא דוחף לו את הקלפים לתוך הכיס. הסוהר מחפש את הקלפים אצל כולם - חוץ מאשר אצל עצמו. וכשהוא פונה לצאת, הכייס שולף את הקלפים מכיסו, והמשחק ממשיך..."

מכאן הסיק רבי מענדל: לעתים אנו מחפשים את הפתרונות אצל כולם - חוץ מאשר בתוכנו.

סיפור חריף ממשליו של החסיד ר' מענדל פוטרפס:

יום העבודה במחנה העבודה ברוסיה היה מסתיים בחמש בערב, ומשם פרשו האסירים אל תאיהם. השעה הייתה מוקדמת מכדי ללכת לישון, והם היו מוציאים קלפים ומתיישבים לשחק. המשחק היה אסור לפי חוקי המחנה, והסוהרים נהגו להחרים את הקלפים בכל פעם שעלו עליהם.

פעם אחת החלו האסירים לשחק, והסוהר פרץ פנימה ודרש את הקלפים. הם היתממו וטענו שאין להם קלפים כלל. הסוהר יצא - אך לא הרחיק. הוא המתין בחוץ עד שישמע את נקישות הקלפים